

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Μεταπτυχιακή διατριβή

ΟΙ ΜΑΣΧΙΑΙΟΛΙ. ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ ΤΟΥ
RISORGIMENTO

Παναγιώτα Πέτρου

Λεμεσός 2021

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΟΙ ΜΑΣΧΙΑΙΟΛΙ. ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ ΤΟΥ RISORGIMENTO

Παναγιώτα Πέτρου

Ιούνιος 2021

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Παναγιώτα Πέτρου, 2021

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της μεταπτυχιακής διατριβής από το Τμήμα Καλών Τεχνών του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την επιβλέπουσα της διατριβής Δρ. Μαρία Γ. Μόσχου για την επιστημονική, πνευματική και ηθική υποστήριξη που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Επίσης, ευχαριστώ την οικογένειά μου, που μου παρείχε την ανιδιοτελή και ανυπολόγιστη υποστήριξή της, δίνοντάς μου την ευκαιρία να αρχίσω, να συνεχίσω και να ολοκληρώσω την παρούσα διατριβή.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας διατριβής είναι η ομάδα των Ιταλών ζωγράφων Macchiaioli στο περιβάλλον του Risorgimento. Στη διατριβή διερευνώνται οι συνθήκες συγκρότησης της ομάδας στη Φλωρεντία στα μέσα του 19ου αιώνα και η κοινή δραστηριότητα των μελών της. Σχολιάζονται οι νεωτερικές, αντιακαδημαϊκές τους αναζητήσεις και η πολιτική τους στάση στο περιβάλλον αναβρασμού του Risorgimento και παρουσιάζονται έργα με σχετικό περιεχόμενο. Επισημαίνεται η σημασία των συναντήσεών τους στο Caffè Michelangiolo και εξετάζονται οι καλλιτεχνικές τους αντιλήψεις μέσα από κείμενα που παράγονται στη σύντομη διάρκεια δραστηριότητας της ομάδας (1855-1862) αλλά και στη συνέχεια. Παρουσιάζονται σύντομα βιογραφικά καλλιτεχνών της ομάδας μαζί με έργα τους και σχολιάζεται η θεματολογία τους. Ειδική έμφαση δίνεται στη διαμόρφωση της τεχνοτροπίας των Macchiaioli, στην οποία οφείλουν το (αρχικά υποτιμητικό) όνομά τους. Αναλύεται η τεχνική «macchia» που επινόησαν και στοιχεία της θεωρητικής της τεκμηρίωσης. Στη διατριβή αξιοποιείται υλικό από άρθρα και άλλα τεκμήρια των ζωγράφων της ομάδας για τον προσδιορισμό των καλλιτεχνικών τους επιδιώξεων. Παρουσιάζονται κείμενα με απόψεις των υποστηρικτών τους στην κριτική που ασκείται στο έργο τους και θεωρητικές τοποθετήσεις για την αισθητική θεμελίωση των εικαστικών πειραματισμών της ομάδας, σε μεταγενέστερη φάση. Επιπλέον, εξετάζεται το σύγχρονο ερευνητικό ενδιαφέρον για τους Macchiaioli μέσα από την παρουσίαση μιας σειράς εκθέσεων των τελευταίων χρόνων και τέλος, απορρίπτεται η τοποθέτηση ότι η ομάδα αντιπροσώπευσε έναν πρώιμο ιταλικό ιμπρεσιονισμό, ο οποίος προηγήθηκε του γαλλικού κατά μία δεκαετία.

ABSTRACT

This thesis examines the group of Italian painters known as the “Macchiaioli”, within the context of the Risorgimento. I review the conditions under which the group was formed in Florence in the mid-19th century, and the common activities undertaken by its members. I comment on their modernist, anti-academic pursuits and their political engagement within the political turmoil of the Risorgimento, and present works characteristic of that engagement. I stress the importance of their meetings at the Caffè Michelangiolo and examine their ideas on art found in writings produced both during the group’s short lifetime (1855-1862) and later. I present short biographies of the group’s members and discuss representative works. I lay particular stress on the formation of the style, to which they owe their (initially pejorative) name “Macchiaioli”. I analyse the technique of the “macchia” that they devised, and discuss some of its theoretical justifications. I make use of writings by members of the group in order to explore their artistic aims. I also discuss writings by supporters of the group, responding to contemporary criticism and later writings providing theoretical arguments in support of the group’s artistic aims and experimentations. Finally, I discuss the renewed interest in the Macchiaioli through a series of recent exhibitions and support arguments against the thesis presenting the group as “proto-impressionists”, antedating their French counterparts by a decade.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iv
ABSTRACT.....	v
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	vi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	viii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Η Ιταλία και το Risorgimento.....	3
1.1 Η πολιτική θέση των Macchiaioli.....	4
1.2 Macchiaioli. Νεωτερικές εικαστικές αναζητήσεις στον αναβρασμό του Risorgimento.....	5
1.3 Έργα με άμεση πολιτική αναφορά.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Οι Macchiaioli στο Caffè Michelangiolo.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Η τεχνική και η ιδεολογία των Macchiaioli.....	14
3.1 Η Ακαδημία και οι κριτικοί.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Macchiaioli. Εκθέσεις και υποδοχή του έργου.....	34
4.1 Ο διαγωνισμός Ricasoli.....	34
4.2 L'Esposizione Nazionale 1861.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 Macchiaioli: Ζωγράφοι και έργα.....	40
5.1 Giovanni Fattori (1825-1908).....	40
5.2 Telemaco Signorini (1835-1901).....	41
5.3 Silvestro Lega (1826-1895).....	42
5.4 Diego Martelli (1839-1896).....	43
5.5 Giuseppe Abbati (1836-1868).....	44
5.6 Vito D'ancona (1825-1884).....	45
5.7 Christiano Banti (1824-1904).....	45
5.8 Giovanni Boldini (1842-1931).....	46
5.9 Odoard Borrani (1833-1905).....	46
5.10 Vincenzo Cabianco (1827-1902).....	47
5.11 Adriano Cecioni (1836-1886).....	47
5.12 Nino Costa (1826-1903).....	47
5.13 Antonio Puccinelli (1822-1897).....	48
5.14 Raffaello Sernesi (1838-1866).....	48
5.15 Seraphim of Tivoli (1826-1892).....	49

5.16 Federico Zandomeneghi (1841-1917).....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 Το πρόσφατο ενδιαφέρον για τους Macchiaioli.....	51
6.1 I Macchiaioli, Prima dell'impresionismo (2003-2004).....	52
6.2 Les Macchiaioli 1850-1874. Des impressionnistes italiens ? (2013).....	53
6.3 I Macchiaioli. Le collezioni svelate (2016).....	53
6.4 I Macchiaioli, Arte italiano verso la modernità (2018-2019).....	54
6.5 Οι Macchiaioli και οι Γάλλοι Ιμπρεσιονιστές.....	56
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	59
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	62
ΕΙΚΟΝΕΣ.....	64

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

EIKONA 1: Federico Faruffini, *La battaglia di Varese* [*Η μάχη του Varese*], 1862, λάδι σε καμβά, 37,3 x 28,3 εκ., Musei Civici di Pavia, Παβία, Ιταλία.

EIKONA 2: Giovanni Fattori, *Campo italiano dopo la battaglia di Magenta* [*Ιταλικό πεδίο μετά τη μάχη της Magenta*], 1862, λάδι σε καμβά, 232 x 384 εκ., Galleria d'Arte Moderna, Φλωρεντία.

EIKONA 3: Gerolamo Induno, *Triste presentiment* [*Στενόχωρο προαίσθημα*], 1862, λάδι σε καμβά, 67 x 86 εκ., Pinacoteca di Brera, Μιλάνο.

EIKONA 4: Odoardo Borrani, *Cucitrici di camicie rosse* [*Μοδίστρες κόκκινων πουκαμίσων*], 1863, λάδι σε καμβά, 65 x 55 εκ., Φλωρεντία, ιδιωτική συλλογή.

EIKONA 5: Gerolamo Induno, *La lettera dal campo* [*Γράμμα από το πεδίο της μάχης*], ca. 1861, λάδι σε καμβά, 113 x 144 εκ., ιδιωτική συλλογή.

EIKONA 6: Odoardo Borrani, *Il 26 aprile 1859* [*26 Απριλίου 1859*], 1861, λάδι σε καμβά, 75 x 58 εκ., Φλωρεντία, ιδιωτική συλλογή.

EIKONA 7: Alexandre-Gabriel Decamps, *Chevaux de halage* [*Άλογα που σέρνουν φορτίο*], 1842, λάδι σε καμβά, 65 x 81 εκ., Μουσείο του Λούβρου, Παρίσι.

EIKONA 8: Alexandre-Gabriel Decamps, *Cour de ferme* [*Αγρόκτημα*], 1849, λάδι σε καμβά, 32,5 x 24,5 εκ., Μουσείο του Λούβρου, Παρίσι.

EIKONA 9: Alexandre-Gabriel Decamps, *La Défaite des Cimbres* [*Η ήττα των Κίμβρων*], 1833, λάδι σε καμβά, 130 x 195 εκ., Μουσείο του Λούβρου, Παρίσι.

EIKONA 10: Constant Troyon, *Les boeufs allant au labour, effet de matin* [*Βόδια που πηγαίνουν για όργωμα, πρωινή εντύπωση*], 1855, λάδι σε καμβά, 262 x 391 εκ., Musée d'Orsay, Παρίσι.

EIKONA 11: Constant Troyon, *Ημιτελής σπουδή προβάτων*, 1850, λάδι σε καμβά, 45,8 x 37,8 εκ., The Art Institute of Chicago, ΗΠΑ.

EIKONA 12: Telemaco Signorini, *Il venditore ambulante della Spezia* [*Ο πλανόδιος πωλητής της Spezia*], 1859, λάδι σε καμβά, 73,5 x 64 εκ., ιδιωτική συλλογή.

EIKONA 13: Christiano Banti, *Confidenze* [*Εκμυστηρεύσεις*], 1868, λάδι σε καμβά, 45,5 x 26 εκ., ιδιωτική συλλογή.

EIKONA 14: Vincenzo Cabianca, *I cantastorie Fiorentini* [*Οι παραμυθάδες της Φλωρεντίας*], 1860, λάδι σε καμβά, 100 x 147 εκ., άγνωστη τοποθεσία.

EIKONA 15: Stefano Ussi, *La cacciata del Duca d'Atene* [*Η απέλαση του Δούκα της Αθήνας*], 1860, λάδι σε καμβά, 316 x 447 εκ., Galleria d'arte Moderna di Palazzo Pitti, Φλωρεντία.

EIKONA 16: Vito D'Ancona, *L'incontro di Dante con Beatrice* [*Η συνάντηση του Δάντη με τη Βεατρίκη*], 1859-1860, εκ., λάδι σε καμβά, άγνωστες διαστάσεις, ιδιωτική συλλογή.

EIKONA 17: Giovanni Fattori, *La rotonda dei bagni Palmieri* [*Η ροτόντα στα λουτρά Palmieri*], 1866, λάδι σε ξύλο, 12 x 35 εκ., Galleria d'arte Moderna di Palazzo Pitti, Φλωρεντία.

EIKONA 18: Telemaco Signorini, *La sala delle agitate al San Bonifazio in Firenze* [*Ο θάλαμος των σοβαρά διαταραγμένων στο άσυλο του San Bonifazio στη Φλωρεντία*], 1865, λάδι σε καμβά, 66 x 59 εκ., Galleria Internazionale d'Arte Moderna di Ca' Pesaro, Βενετία.

EIKONA 19: Silvestro Lega, *Il canto dello stornello* [*Το τραγούδι stornello*], 1868, λάδι σε καμβά, 158 x 98 εκ., Galleria Nazionale d'Arte Moderna di Palazzo Pitti, Φλωρεντία.

EIKONA 20: Giuseppe Abbati, *Il lattaio di Piagentina* [*Ο γαλατάς της Piagentina*], 1864, λάδι σε καμβά, 36 x 44 εκ., Museo Civico di Castel Nuovo, Νάπολη.

EIKONA 21: Antonio Puccinelli, *Il paseo del Muro Torto* [*Το πέραςμα στο τοίχος Torto*], 1852, λάδι σε καμβά, 44 x 56 εκ., Istituto Matteucci, Βιαρέτζο, Ιταλία.

EIKONA 22: Antonio Puccinelli, *Πορτρέτο του Vincenzo Gioberti*, 1859, λάδι σε καμβά, 203 x 142 εκ., Galleria Nazionale d'Arte Moderna di Palazzo Pitti, Φλωρεντία.

EIKONA 23: Raffaello Sernesi, *Ladruncoli di fichi* [*Κλέφτες σύκων*], 1861, λάδι σε χαρτόνι, 18,2 x 13,5 εκ., Galleria Nazionale d'Arte Moderna di Palazzo Pitti, Φλωρεντία.